

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА ТА ПОЛІТОЛОГІЇ
ІНСТИТУТ ДЕРЖАВИ І ПРАВА ІМЕНІ В. М. КОРЕЦЬКОГО НАН УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНО-НАУКОВА УСТАНОВА
«ІНСТИТУТ ІНФОРМАЦІЇ, БЕЗПЕКИ І ПРАВА НАПРН УКРАЇНИ»
ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ «ФЕМІДА»
ЦЕНТР ПРАВОВОЇ ОСВІТИ І НАУКИ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ЦЕНТР ПРАВ І БЕЗПЕКИ ЛЮДИНИ
В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ
ІНФОРМАЦІЙНО-ПРОСВІТНИЦЬКИЙ ЦЕНТР З ПРАВ ЛЮДИНИ

ВІСІМНАДЦЯТИ ЮРИДИЧНІ ЧИТАННЯ

**Людина, закон і право
у державно-владній парадигмі**

*Матеріали
міжнародної наукової конференції
24 травня 2023 р.*

**Київ
Вид-во УДУ імені М. П. Драгоманова
2023**

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА ТА ПОЛІТОЛОГІЇ
ІНСТИТУТ ДЕРЖАВИ І ПРАВА ІМЕНІ В. М. КОРЕЦЬКОГО НАН УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНО-НАУКОВА УСТАНОВА “ІНСТИТУТ ІНФОРМАЦІЇ,
БЕЗПЕКИ І ПРАВА НАПРН УКРАЇНИ”
ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ “ФЕМІДА”
ЦЕНТР ПРАВОВОЇ ОСВІТИ І НАУКИ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ЦЕНТР ПРАВ І БЕЗПЕКИ ЛЮДИНИ
В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ
ІНФОРМАЦІЙНО-ПРОСВІТНИЦЬКИЙ ЦЕНТР З ПРАВ ЛЮДИНИ

ВІСІМНАДЦЯТІ ЮРИДИЧНІ ЧИТАННЯ

Людина, закон і право у державно-владній парадигмі

Матеріали міжнародної наукової конференції

24 травня 2023 року

КИЇВ

Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова

2023

Редакційна колегія:

- В. П. Андрущенко**, доктор філософських наук, професор, член-кореспондент НАН України, академік НАПН України, ректор УДУ імені Михайла Драгоманова (*співголова Редакційної колегії*);
- Р. Г. Драпушко**, кандидат філософських наук, доцент кафедри соціальної філософії, філософії освіти та освітньої політики, проректор з науково-педагогічної роботи (адміністративно-господарська діяльність) УДУ імені Михайла Драгоманова;
- О. В. Скрипнюк**, доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України, директор Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України (*співголова Редакційної колегії*);
- В. Г. Пилипчук**, доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України, академік АН ВШ України, професор кафедри теорії та історії держави і права УДУ імені Михайла Драгоманова, директор Державно-наукової установи “Інститут інформації, безпеки і права НАПрН України” (*співголова Редакційної колегії*);
- О. В. Бучма**, кандидат філософських наук, доцент, вчений секретар щорічної міжнародної наукової конференції “Юридичні читання”, член правління ГО “Феміда”, старший науковий співробітник Інституту філософії імені Г. С. Сковороди НАН України (*вчений секретар*);
- Б. І. Андрусиниш**, доктор історичних наук, професор, академік Української академії політичних наук, завідувач кафедри теорії та історії держави і права Навчально-наукового інституту права та політології УДУ імені Михайла Драгоманова, керівник Навчально-наукового центру прав і безпеки людини в інформаційному суспільстві;
- О. В. Бабкіна**, доктор політичних наук, професор, академік Української академії політичних наук, завідувач кафедри політичних наук Навчально-наукового інституту права та політології УДУ імені Михайла Драгоманова;
- П. В. Горінов**, кандидат філософських наук, доцент кафедри правознавства та галузевих юридичних дисциплін УДУ імені Михайла Драгоманова, директор Навчально-наукового інституту права та політології;
- Н. О. Деркачова**, старший викладач кафедри правознавства та галузевих юридичних дисциплін, заступник директора по роботі зі студентами Навчально-наукового інституту права та політології Навчально-наукового інституту права та політології УДУ імені Михайла Драгоманова;
- А. А. Карнаух**, кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри політичних наук, заступник директора з наукової роботи та міжнародного співробітництва Навчально-наукового інституту права та політології УДУ імені Михайла Драгоманова;
- О. В. Макарова**, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри теорії та історії держави і права, заступник директора з навчально-методичної роботи Навчально-наукового інституту права та політології УДУ імені Михайла Драгоманова;
- Н. М. Оніщенко**, доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України, заступник директора з наукової роботи Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України;
- Н. М. Пархоменко**, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАН України, член-кореспондент НАПрН України, завідувач відділу теорії держави і права Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України;
- В. Ю. Стеценко**, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри правознавства та галузевих юридичних дисциплін Навчально-наукового інституту права та політології УДУ імені Михайла Драгоманова;
- О. В. Токарчук**, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри теорії та історії держави і права Навчально-наукового інституту права та політології УДУ імені Михайла Драгоманова, керівник Інформаційно-просвітницького центру з прав людини УДУ імені Михайла Драгоманова;
- Г. М. Торбін**, доктор фізико-математичних наук, професор, професор кафедри математичного аналізу та диференціальних рівнянь, проректор з наукової роботи УДУ імені Михайла Драгоманова;
- Ю. С. Шемшученко**, доктор юридичних наук, професор, академік НАН України, академік НАПрН України, радник при дирекції Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України;
- С. І. Шитий**, кандидат юридичних наук, доцент кафедри теорії та історії держави і права, модератор сайту Навчально-наукового інституту права та політології УДУ імені Михайла Драгоманова.

Ч 75 ВІСІМНАДЦЯТИ ЮРИДИЧНІ ЧИТАННЯ. Людина, закон і право у державно-владній парадигмі: матеріали міжнародної наукової конференції, 24 травня 2023 року / за заг. ред. доц. П. В. Горінова. – Київ: Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова, 2023. – 122 с.

У збірнику вміщені матеріали, в яких розглядаються актуальні проблеми наукових досліджень викладачів, докторантів, аспірантів, студентів закладів освіти та наукових установ України та зарубіжжя, які працюють у галузі юридичних, політичних наук тощо.

Електронна адреса: www.udu.edu.ua

УДК 341.24:005.745[(4-6ЄС)+(477)]

© Редакційна колегія, 2023
© Автори статей, 2023
© Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова, 2023

до України. Першим з його проєктів, 31 серпня 1920 року, припинив свою діяльність КНУК і це було логічно, адже всі його завдання цілком легально вже виконував УСІ, який, до речі, і став його офіційним правонаступником.

Таким чином, приходимо до висновку, що політична діяльність Михайла Грушевського в еміграції, незважаючи на першопочаткові успіхи, зазнала невдачі. Докладених істориком зусиль не вистачило, щоб у повній мірі реалізувати за кордоном його політичну програму. На це вплинули як суб'єктивні, так і об'єктивні чинники. Але вважати М. Грушевського поганим політиком, на нашу думку, недоречно. Він робив усе, що міг і навіть більше. Уявити, що на його місці у тих складних умовах хтось інший міг досягти кращих результатів, дуже важко. Зрозуміло, що така ситуація не могла позитивно впливати на бажання історика залишатися в еміграції. В результаті М. Грушевський вирішує повернутися до України, де буде намагатися продовжувати політичну боротьбу, скориставшись досягненнями українізаційного проєкту радянської влади.

Література:

1. Грушевський М. В першій делегації української партії соціалістів-революціонерів (квітень 1919 р. – лютий 1920 р.) // Грушевський Михайло Сергійович. Твори : у 50 т. / М. С. Грушевський ; редкол. : П. Сохань (голов. ред.), І. Гирич та ін. Львів : Світ, 2002. 112 с.
2. Жуковський А. Політична і публіцистична діяльність М.С. Грушевського на еміграції, 1919-1924 рр. *Український історичний журнал*. 2002. С. 96-125.
3. Центральний державний історичний архів в м. Києві (ЦДІАК України), ф. 1235, оп. 1, спр. 65, ст. 4-5. URL : <http://hrushevsky.nbuv.gov.ua/cgi-bin/hrushevsky/person.exe>.
4. Потульніцький В. А. Наукова діяльність М. С. Грушевського в еміграції (1919-1924 рр.). *Український історичний журнал*. Київ, 1992. с. 48-57.

Токарчук О. В., Головка Д.

ІНСТИТУТ КОПНОГО СУДУ У БАЧЕННІ АНДРІЯ ЯКОВЛІВА

Андрій Яковлів (1872 – 1955) – український історик права, адвокат, державний і громадський діяч. Дипломатична діяльність періоду Української Народної Республіки та Української Держави. Боротьба за визнання Української Держави. Фондація товариства українських адвокатів у Києві. Заснування Музею Визвольної боротьби України у Празі. Започаткування української історико-правової науки в діаспорі. Ці здобутки дозволяють зарахувати Андрія Яковліва до плеяди визначних українських інтелектуалів першої половини ХХ століття. Свідченням наукового авторитету Андрія

Яковліва стало обрання його до Українського наукового товариства в Києві (1907), Наукового товариства імені Тараса Шевченка у Львові (1926), Української Могілянсько-Мазепинської академії наук (1938), Української Вільної академії наук.

У XIV ст. в межах України виникає правовий інститут копного суду, який у своїй діяльності застосовував норми українського звичаєвого права. Копний суд був звичаєво-правовим інститутом, сформувавшись унаслідок зміни та розвитку суспільних відносин і підвищення рівня правової свідомості українського суспільства. Інституту копного суду передували вервні судові громади, що характеризуються окремими спільними рисами, однак існувало чимало відмінних ознак [1].

Андрій Яковлів дослідив побудову та компетенцію копних судів, детально проаналізував і дав визначення “копної околиці”, охарактеризував процес у копному суді, з’ясував обставини зникнення копних судів в Україні, що обумовлено передусім, зміною соціально-економічних умов побуту та тогочасних уявлень політичної влади щодо функцій органів забезпечення охорони та правопорядку.

Правник зазначав, що компетенція копних судів не була чітко означеною. Виключенням стали злочини проти держави й порядку управління, політичних (публічних) справ, карних і цивільних справ, які виникали в середовищі населення сіл. Повноваження копного суду поширювалися на усіх мешканців околиці, різноманітні суспільні верстви. Учений ознайомився з документами, де мова йшла про відмову панів, шляхти, іноді міського населення та євреїв “брати участь у копі, посилаючись на своє право, на свій стан чи на окремі привілеї” [3].

Копне право мало внутрішню систему (норми, інститути), що забезпечувалася механізмом судового захисту – копними судами. Деякі норми копного права розвинулися наступних формах козацького, карпатського звичаєвого права, окремі норми – стали частиною майбутнього законодавства. Копне право посіло першорядне місце в історії українського права, ґрунтовно вплинуло на українську правову традицію та правову культуру й свідомість.

У період функціонування копних судів у Литовсько-Руській державі законодавство й судочинство не розмежовувало поняття карного злочину та цивільної шкоди. А. Яковлів писав, що з карного вчинку ще не було виділено публічного елемента, злочин розглядався не як порушення загальногромадської безпеки та державного правопорядку, а за ступенем матеріальної шкоди, пов’язаної з карним вчинком. Державні органи не надавали допомоги потерпілому (не втручалися у його справи пов’язані з вчиненням злочину), з власної ініціативи держава не переслідувала злочинця, не виступала в суді з

публічним обвинуваченням. Потерпілий самостійно ініціював процес – самостійно розшукував злочинця, знаходив свідків та інші докази, виступав у суді з обвинуваченням. Обрані судді заслуховували сторони і свідків. Значення суду зводилося до винесення рішення у справі та призначення покарання [2].

У випадках, якщо потерпілий не зібрав належної інформації і не зміг самостійно знайти правопорушника, підкреслював А. Яковлів, то “зібрана ним копа ставала йому на допомогу” та разом із потерпілим у визначений спосіб проводила розшук винного та здійснювала попереднє слідство. Якщо правопорушник став відомим і був присутній, то спочатку заслуховували потерпілу сторону, яка звернулася до суду. Далі тривав допит свідків. У разі доведення злочину правопорушник зізнавався у скоєному, а “копа виносила присуд, накази, декрет”. На підставі зібраних доказів суд приймав рішення або передавав справу до “суду городського”, який для копного суду був вищою інстанцією.

Судовому процесу в означений період відповідали процесуальні інститути сформовані звичаєвим правом. У судовому процесі застосувалися обряди, що було прикладом широкого ужитку звичаєвого права. Обряд виступав як гарантія публічності права, участь у судовому процесі різних суспільних верств, а не виключно сторін та осіб, що мають інтерес у справі.

Література:

1. Бедрій М. М. Копні суди на українських землях у XIV-XVIII ст.: історико-правове дослідження: монографія. Львів: Галицький друкар, 2014. 264 с.
2. Токарчук О. В. Розвиток державно-правових учень представниками української еміграції (1920-1930-і рр.): монографія. К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2019. 477 с.
3. Яковлів А. Про копні суди на Україні. Наклад Українського університету в Празі. Прага, 1930. 24 с.